

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

Тан Маосеня

«Скрипкова творчість Жана-Марі Леклера:

жанрово-стильові виміри»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

(02 – «Культура і мистецтво»)

«Героєм» дисертаційного дослідження Тан Маосеня є Жан-Марі Леклер — французький скрипаль та композитор XVIII століття, чия творчість знайома українській публіці та музикознавчій спільноті доволі поверхово. Водночас виконавці активно включають його численні опуси у концертний і навчальний репертуар через властиву музиці композитора мелодичну привабливість та ефектність звучання. На сторінках дисертації наведено відомості стосовно представленості творів Ж.-М. Леклера, насамперед скрипкових, на різноманітних інтернет-платформах, що переконливо доводять їхню популярність у глобальному музичному просторі. Тож матеріали дисертації будуть цікаві широкому колу реципієнтів: з одного боку, збагачуватимуть наукові уявлення про здобутки композитора, з іншого, слугуватимуть важливим фундаментом виконавських інтерпретацій.

Постать Ж.-М. Леклера розкривається в рецензованій дисертації об'ємно та різнобічно. У її висвітленні конкретні біографічні факти поєднуються з ретельно виписаною панорамою епохи, а фіксація суто музичних тенденцій сусідить із спостереженнями загальноісторичного характеру. Це дає змогу органічно вписати фігуру французького композитора у європейський мистецький контекст, охарактеризувавши його творчу діяльність як частину «ширшого культурного процесу, пов'язаного з виконавською практикою, музичним видавництвом, системою меценатства та художньою комунікацією» (с. 4–5). Окреслені контекстні поля не тільки сприяють кращому розумінню заслуг Ж.-М. Леклера, а і являють самостійну змістову цінність, відтворюючи духовне буття Франції першої половини

XVIII століття — від ґрунтовної характеристики світоглядних засад Французького Просвітництва до численних подробиць, пов'язаних з діяльністю «Королівської капели», «Духовними концертами», функціонуванням концертних залів та мистецьких салонів тощо.

Основним контекстним полем для розгляду творів Ж.-М. Леклера виступають стильові процеси, що відбуваються у французькій та, ширше, європейській музиці першої половини XVIII століття. Мова йде, по-перше, про складну еволюцію історичних стилів — пізнього бароко, галантного стилю та ранньокласичних тенденцій, і, по-друге, про концепцію «поєднання смаків», що відображає взаємовпливи стилів національних — насамперед французького та італійського. Як історичний, так і національний вектори стильової еволюції отримують в роботі ґрунтовне висвітлення, що свідчить про глибоку обізнаність здобувача у відповідній проблематиці. Зокрема, характеризуючи прояви барокового, галантного та ранньокласичного стилів у музиці першої половини XVIII століття, дисертант підкреслює їхнє нашарування та гнучку взаємодію, яка на цьому етапі ще не призводить до утворення самостійної стильової системи, а формує «складний перехідний художній простір» (с. 50). Злиття національних стилів, або так звана концепція «поєднання смаків», обговорюється в дисертації безпосередньо в рамках характеристики творчої діяльності Ж.-М. Леклера, який справедливо вважається одним із найяскравіших виразників ідеї культурного синтезу, де «французька естетика “гарного смаку” органічно взаємодіє з італійською віртуозно-концертною традицією» (с. 93). Такий акцент на різнорівневих стильових процесах не тільки сприяє виявленню провідних трендів епохи, але й визначає спрямованість аналітичних процедур у третьому розділі дисертації.

Детальний розгляд скрипкових творів Ж.-М. Леклера займає майже половину усього обсягу дисертаційної роботи. Основним параметром, за яким відбувається диференціація доробку митця, є жанровий: підрозділ 3.1 присвячений його сонатам, підрозділ 3.2 — концертам. Вибір восьми сонат для ретельного аналізу обумовлений прагненням, з одного боку, акцентувати

розбіжності між існуючими на межі XVII–XVIII століть типами сонат, з іншого — виявити індивідуальний підхід композитора до їх трактування. Звідси — звернення до сонат для скрипки і basso continuo op. 1, написаних за моделлю сольної скрипкової сонати, та тріо-сонат op. 4, орієнтованих на камерне ансамблеве музикування. Комплексний розгляд творів з охопленням структурних, тонально-гармонічних, інтонаційно-тематичних параметрів дає змогу дисертанту висвітлити складну взаємодію в кожному з них барокових та ранньокласичних стильових тенденцій, жанрових ознак *sonata da chiesa* та *sonata da camera*, французьких та італійських виконавських традицій.

На прикладі чотирьох концертів Ж.-М. Леклера (концерти №№ 2, 3 і 5 з op. 7 та Концерт Мі-бемоль мажор) простежено опору на італійський тип сольного концерту та його переосмислення відповідно до французьких естетичних уявлень. Але не менш важливим є виявлення конкретних механізмів переходу від *concerto grosso* барокового типу до класичного сольного концерту: поєднання ригористичності з елементами сонатності у формотворенні, поступове відокремлення партії соліста від оркестрового звучання у фактурі, посилення контрастності в тематичній та тональній організації твору. Не оминає увагою здобувач і такі важливі для концертного жанру моменти як співвідношення сольної та оркестрової партій, а також виконавські нюанси скрипкової партії, яка відображає тогочасні тенденції європейського віртуозного інструменталізму.

Не можна не відзначити ґрунтовну теоретичну базу роботи. Практично усі розділи та підрозділи відкриваються оглядом літератури, присвяченої тій чи іншій проблемі: ідейно-естетичним настановам французької культури XVIII століття (підрозділ 1.1), стильовим та жанровим процесам у французькій музиці того ж періоду (підрозділ 1.2), постаті Ж.-М. Леклера та мистецькій особистості загалом (підрозділ 2.1), естетиці «поєднання смаків» у французькій музиці та безпосередньо в творчості Ж.-М. Леклера (підрозділ 2.2), жанрам сонати та концерту та їх функціонуванню в першій половині XVIII століття (підрозділи 3.1 та 3.2). Це створює міцний фундамент, на якому

дисертант вибудовує концепцію своєї роботи. Відразу вкажу і на переконливий Список використаних джерел, що містить 194 позиції, з яких рівно половина — іншими мовами, переважно французькою.

Продовжуючи говорити про позитивні сторони дисертаційної праці, назву ще два пункти. Перший — це логічність та чітка продуманість побудови: історичний та національний контекст (Розділ 1) — постать Ж.-М. Леклера та властиве йому поєднання різнонаціональних традицій (Розділ 2) — аналіз провідних жанрів у композиторському доробку французького митця (Розділ 3). Другий пункт — дуже гарний літературний стиль, позначений академізмом та водночас прозорістю викладення. Особливо помітна ця властивість тексту у Вступі з його коректними формулюваннями об'єкта, предмета, мети та наукової новизни дослідження, та у Висновках, які не просто повторюють головні положення роботи, але й виводять на більш високий рівень узагальнення.

Принципових зауважень змістового плану робота не викликає, натомість ініціює питання, відповіді на які могли б поглибити деякі наукові положення:

1. Аналізуючи концерти ор. 7 та Концерт Es-dur, Ви неодноразово наголошуєте на специфіці взаємодії сольної партії й оркестру. Це дає підстави говорити про певну еволюцію концертного мислення композитора. Як, на Вашу думку, слід оцінювати роль оркестру в цих творах? Чи виходить він за межі традиційної акомпануючої функції й стає повноцінним учасником тематичного та драматургічного розвитку, чи все ж домінуюче значення зберігає сольна партія?

2. У дисертації Ви приділяєте увагу виконавським аспектам скрипкової творчості Ж.-М. Леклера та звертаєтесь до питань історично обґрунтованого виконавства. Як, на Вашу думку, співвідносяться сучасна академічна та історично інформована інтерпретації його творів? Які принципи виконання є визначальними для збереження стилізованої автентичності музики композитора?

Підсумовуючи сказане, зазначу, що рецензована дисертація характеризується актуальністю проблематики, цілісністю концепції, застосуванням сучасних методів дослідження, новизною матеріалу, детальністю та доказовістю аналітики. *Жодних порушень академічної доброчесності в ній не виявлено.* Основні положення роботи відображено у чотирьох публікаціях, три з яких надруковано у фахових наукових виданнях України категорії Б, а також оприлюднено у доповідях на 15 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Отже, з огляду на вищезазначене, вважаю, що дисертаційне дослідження Тан Маосеня «Скрипкова творчість Жана-Марі Леклера: жанрово-стильові виміри», представлене до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 — Музичне мистецтво, відповідає вимогам, що висуваються до робіт цього рівня в галузі музичного мистецтва, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, професор кафедри
історії світової музики
Національної музичної академії України

О. Г. Антонова